

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1652-1663**

Cap. 7. Circa opera in die festo prohibita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80586](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80586)

pup obligationis adimplendi id præceptum & commodè possunt obseruare. Vnde si dies festus specialis illius loci occurrat, tenentur sacrum audire, priusquam egrediantur, casu quod in illo oppido dormierint, vel magna parte mane illius ibi detineantur. Nec possunt feruili labori dare operam. Quia commodè possunt huiusmodi præceptum locale implere: Ergo cum alias illo illigetur, sicut aduenæ diu in eo morantes illud tenentur adimplere. Id confirmo: Peregrini seu viatores transientes etiam solum per modum hospitij, gaudent privilegijs, gratijs, ac consuetudinibus fauorabilibus, quibus fruuntur incolæ, oppidorum, per quæ transeunt: v. g. viatores transeuntes per loca, ubi carnes de more comeduntur, possunt eis vesci quamuis eo tempore in loco patrio carniem esus esset interdictus: Ergo etiam tenentur seruare alia præcepta specialia, quæ in oppidis, per quæ transeunt, incolas illigant. Nam qui commodum experitur, debet etiam incommodo subiacere. iuxta regul. iur. in c. 6. Qui sentit. Sic Svar. tom. 1. de Relig. l. 2. cap. 14. Salas de l. gib. tr. 1. 4. sect. 4. num. 49. Basil. l. 5. de matrim. c. 1. §. 1. n. 14. Palaus tom. 1. d. 1. tr. 3. pun. 24. n. 1. & 12. Villalob. tom. 1. sum. tr. 2. diff. 33. n. 7. Filliuc. tr. 27. num. 120. Sa. v. Auditorio Missæ num. 6. Leand. de præc. Eccl. tr. 1. d. 3. q. 23. & alij.

120 Nullatenus tenentur. Minime tenentur. Quia aduenæ, qui tam exiguo commorantur tempore illo in oppido, legibus specialibus illius non alligantur. In eo enim sic morantur, ac si in ipsa via parumper reficiendi, detinerentur. Vnde in oppido existunt, ac si minime existerent. Ita Fagund. præc. 1. Eccl. l. 1. c. 8. n. 1. Trull. l. 3. Decal. c. 1. d. 3. n. 206. Lessi. l. 4. c. 2. dub. 7. n. 50. & 51. Henric. l. 9. c. 25. num. 2. & omnes Doctores primæ sententiæ Problem. 13. citati.

121 Eiusdem sum mutia. Equidem quando præsentia aduenæ est in transitu, aut per modum hospitij, prandendo, canando, vel pernoctando, & statim discernendo, nullatenus ad diei festi specialis illius loci tenentur; quia illi nullo ex capite ad illius oppidi communitatem videntur pertinere.

PROBL. XXV.

Duplicis Paræcie incola tenetur, & non tenetur obseruare festa illius Paræcie in qua perbreui tempore, veluti in hospitio reperitur.

122 Tenetur plac. Q Vando in eam Parochiam non ad habitandum, sed ad breue tempus velut hospes aduenat, non tenetur eius festa specialia obseruare. Quia eodem modo indicandum est, quando ita Paræcijs diuersis sunt diuersæ consuetudines, ac quando in diuersis vigent hæ territorijs. Sic Sanchez l. 1. sum. c. 1. n. 40. Et Doctores pro prima sententia Probl. 14. citati. Loquitur Santius non de eo, qui iter agens commoratur meride ad prandendum, seu nocte ad cubandum: sed de illo, qui saltem vna die integra inibi detinetur qua accidit speciale Paræciæ illius festum celebrari.

123 Tenetur quidem. Tenetur equidem festum illud obseruare. Quia quemadmodum hospes tenetur obsequiare leges oppidorum, per quæ obiter transit die Esob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

integra, in qua festum accidit, detinetur, si commodè possit: ita hospes Parochianus. Ita Filliuc. tr. 27. num. 122. Trull. l. 3. Decal. c. 1. dub. 3. num. 8. Leand. de præc. Eccl. tr. 1. d. 3. q. 27.

Consequenter ad ea, quæ Probl. 12. expressimus, dicendum, primam sententiam admodum probabilem, adhuc autem probabiliorē esse secundum. Pro qua Trullench. P. Sancti citat, sed immerito, cum expressè primam tueatur. Idem autem quod de viatoribus sue peregrinis, ac hospitibus asserui, asserunt de vagis, seu iis, qui nullibi habent domicilium. Quia illud debent fortiri quoad omnia vbicumque reperiuntur, alioqui exempti essent ab omnibus legibus, statutis & consuetudinibus localibus, & Episcoporum, quod videtur absurdum. Sanch. l. 3. de matr. d. 8. n. 35. & l. 1. Decal. c. 14. n. 23. Nec placet Pasqualig. contrarium defendens de ieiun. dec. 200. alios referens. De quo vberius volum. 4. differuimus.

CAPVT VII.

Circa opera in die festo prohibita.

PROBL. XXVI.

Mortale est, & non est mortale, vna hora seruile opus in die festo sine necessitate exercere.

125 Mortale est vna hora operi incumbere. REMITTENDVM, qualis transgressio ex parte materie culpam lethalem in hoc præcepto constituat. An igitur mortale sit vna hora feruili operi sine necessitate incumbere? Est mortale. Quia licet vnus horæ labor cõparatione totius diei lenis videatur esse materia: at secundum se grauis est: sicut grauis est omisso vnus horæ ex minimis in officio Canonico, tamen cõparatione totius officij lenis poterat iudicari. Sic Azor. 10. l. 1. c. 28. q. 5. Bonac. d. 5. de 3. præc. Dec. q. vni. pun. 3. n. 2. & Fagund. de præc. Eccl. l. 1. c. 14. n. 2. si excedat ex hora quadratē.

126 Non est mortale, nisi tertia pars diei consumatur. Mortale non estimò tertia pars diei festi in opere feruili consumenda, vt grauis materia censetur. Quia respectu viginti quatuor horarum naturalis diei illa temporis portio gravis solummodo est iudicanda. Ita nonnulli Doctores iuris Canonici, quos presso nomine memorat Fagund. citatus, & Cast. Pal. 10. 2. tr. 9. d. 2. pun. 1. n. 3.

127 Mediam tenent vna sententiam secundam improbabilem. Ego quidem hunc modum dicendi improbabilem omnino esse existimo, quem meritò omnes Theologi explodunt, vt potè qui viam sternit temnendi festorum obseruationem. Primam vero sententiam nimium rigidam esse iudicamus. Quare media mihi via incidendum æstimenti, hoc prudentis relinquendum arbitrio. Vna enim hora non videtur ita grauis materia, præcipue si opus assumptum nimis laborosum non sit. Existimarim itaque, si duabus horis labori quis feruili incumbere, materiam grauem esse, & peccatum lethale committi. Nec video Doctorem grauem classicum, qui latius tempus concedat. Porro in operibus forensibus ac iudicialibus, quæ sunt speciali iure prohibita, materia grauis censetur. Sumenda est, non ex quantitate tēporis insumpti, sed

128 Paruitatem materia in forensi opere expeno.

sed ex operis qualitate. Quia si res vendita esset magni momenti, & venditio solemnitate aliqua celebraretur: etiam si breui tempore fieret, esset lethale. Quod à fortiori militat in quolibet actu iudicii. Quia negari non potest, habere de se grauem deformitatem, quod iudex actum irritum, ac nullum efficiat. Ast si venditio minoris esset momenti, ut vendere calecos, & alia eiusmodi, iam consuetudo obtinuit non esse graue peccatum, & sæpe nullum ob venditum, ac ementium necessitatem. Nec enim iustum erat, ut vendentes denegarent merces agricolis, & aliis die feriato concurrentibus. Quia ex tali denegatione graue incommodum paterentur. Mecum Nauar. l. 2. de feriis, conf. i. Suar. 10. 1. de Relig. l. 1. c. 31. n. 2. Sanch. l. 1. sum. c. 4. n. 18. Pala. ubi supra n. 4. & 5.

PROBL. XXVII.

Opera communia liberis, & seruis, ut sunt venari, ac piscari, quæ quidem sunt licita liberis, sunt, & non sunt licita, si à seruis gerantur.

¹¹⁹ **R**ecolo ex fest. i. ea opera prohiberi, quæ propria sunt seruorum, non alia. Quia Doctores cuncti declarantes, quidnam sit opus seruile in festo prohibitum, asserunt, illud propriè esse, quod ex se habet quandam famulatum, & ab illis solū communiter exercetur, qui aliis inserviunt. D. Tho. 1. 2. q. 112. a. 4. quæ omnes sequuntur. Quæserim igitur, nū prohibeatur in festo opera, quæ sunt communia liberis ac seruis, nempe venari, ac piscari?

¹³⁰ Si fiant à liberis, licite possunt exerceri: secus si à seruis gerantur. Quia à liberis possunt geri recreationis gratia, à seruis autem præ se ferunt illud prohibitum famulatum. Sic nonnulli Doctores, quorum sententiam iam docent esse probabilem. Filliuc. tom. 2. tract. 27. nu. 160. Machado l. 2. sum. pun. 3. tract. 15. docum. 5. n. 5.

¹³¹ Non prohibentur ea opera communia etiā si à seruis gerantur. Quia in festis sola opera seruilia sunt prohibita: sed quæ communia sunt liberis, ac seruis seruilia non sunt. Ergo licite possunt à seruis exerceri. Ita Caiet. 2. 2. q. 122. a. 4. Bonac. 10. 2. d. 5. q. vii. pun. 2. n. 24. Sanch. l. 5. consil. c. 2. dub. 6. n. 10. Palaus 10. 2. tr. 9. d. 2. pun. 5. n. 1. Pedraza præc. 3. fol. mihi 27. Filliuc. & Machado citati.

¹³² Hoc longè probabilius esse iudico. Quia si opus ex se libero seruile non est nec seruo. erit: materiale enim est, quod à seruo exerceatur. Equidem nullatenus dari opera media crediderim: sed necessario debere esse aut libera, aut seruilia: nam sicut inter hominem liberum & seruum medium non datur, sic nec inter communia opera.

PROBL. XXVIII.

Licetum est, & non est licitum, die festo studiis incumbere, quæ sacra vel spiritualia non sint.

¹³³ **N**on est licitum studium, quod in materia spirituali non sit. Quia die festo vacatio ad Deū indicitur. Ergo quicquid ad huiusmodi

vacationem non spectat, illicitum est. Sic Anton. de Butr. ad c. 1. de feriis. Angel. v. Feria. n. 29. Syluest. v. Dominica. q. 5. Imo Abul. Exo. 12. absolute asserit nō carere culpa eum qui tota die festa studet Theologiæ & causa pietatis. Quia vacatio ad Deū cuilibet studio debet præferri.

¹³⁴ Licitum est studere die festo tota die, non solum Theologiæ, verum etiam aliis scientiis, ut Philosophiæ, Mathematicæ, & similibus, quæcunque id intentione fiat, dummodo Missæ auditio nō omittatur. Quis studere nō est opus seruile, sed liberale quod quidem non est die festo prohibitum. Ita D. Tho. 1. 2. q. 122. a. 4. Abbas Anchar. Andr. Barbat. quos refert, ac sequitur Suar. 10. 2. de Relig. l. 2. c. 2. a. n. 1. Bonac. 10. 2. d. 5. q. vii. p. 2. n. 7. Pala. 10. 2. tr. 9. d. 1. pu. 6. n. 2. Balæus v. Festum 2. r. 7. Fagund. de præc. Eccl. l. 1. c. 1. n. 2. Trull. l. 1. Decal. c. 1. dub. 8. num. 4. Leand. de præc. l. ccl. tr. 1. d. 3. q. 5. Graff. p. 1. 2. eccl. d. c. 33. n. 16. & p. 2. l. 2. c. 13. num. 8. & 23.

¹³⁵ Certè studere opus est animæ quod minime in die festo prohibetur, imò forte (ut annotat De hoc non benè Fagundez) inexpressa operum seruiliū prohibitionē huiusmodi opus animæ & alia commendantur, si non formaliter, saltem modo aliquo. In præcepto de obseruatione imperatur Missæ auditio. Quis autem dubitet & Missæ auditionem opus animæ esse? Igitur Ecclesia diebus festis imperat, nos à seruilibus operibus corporis abstinere: At studere non est seruile opus, nec corporis ministerium. Ergo minime prohibetur.

PROBL. XXIX.

Docere alios lucri causa licet, & non licet in die festo.

¹³⁶ **M**inimè licet. Quia huiusmodi actū exercere propter lucrum se redolet seruitem, finis enim seruilis est. Sic Abul. ad c. 12. Exo. q. 16. Syluest. v. Dominica. q. 5. Mortale autem non erit peccatum, sed solum veniale eo quod non viadetur grauis esse irreuerentia.

¹³⁷ Licet omnino, in die festo alios lucri gratia docere quæcunque scientiam & artem. Quia est opus liberale, quod in die festo minime prohibet. Ita Suar. 10. 2. de Relig. l. 2. c. 12. n. 6. Fagund. l. 1. de præc. Eccl. c. 11. n. 2. Palaus 10. 2. tr. 9. d. 2. pu. 5. n. 3. Trull. l. 3. Decal. c. 1. dub. 8. n. 4. Nauar. sum. c. 13. l. 12. Caiet. 2. 2. quæst. 122. art. 4. Sanch. l. 5. Consil. c. 2. dub. 6. n. 4. & 11.

¹³⁸ Equidem si actus ex se liberales sint, quod fiant ob lucrum non extrahit eas à sua agnata conditione. Vnde tanquam certum asseruerim, docendi alios lucri causa minime in die festo prohiberi.

PROBL. XXX.

Licitum est, & non est licitum, in die festo cantare, pulsare instrumenta musica, vel consilium dare propter lucrum.

¹³⁹ **S**unt hæc ex conuersione lucri accipienda sicut illicita. Quia principaliter ea propter lucrum exercere seruilia reddit opera, quæ ex se liberales inter annumerantur. Sic Abul. ad c. 12. Exo.

Secl. II. De Precepto III. Problemata. 209

Exod. 9. 26. Angel. v. Feria. n. 29. Syluest. autem v. Dominica, quest. 5. asserit peccare mortaliter Doctorem, qui dat consilium etiam illi, qui è longinquo venit, principaliter ob questum. Cuius sententiam esse communem ait Nauar. citandus. Et illam docent Moditius in §. Prudentium responsa, dub. 9. num. 2. At Angel. solum id concedit Doctori, qui vt expedit illum, qui è longinquo venit consilium impertit.

¹⁴⁰ *Licita sunt.* Omnia hæc conuentione lucri accipiendi facta, licita sunt. Quia non sunt opera seruilia, nec talia ex fine questus efficiuntur. Ita Nauar. *sum. c. 13. num. 14. Grassi. p. 1. decis. l. 2. cap. 33. num. 12. Pedraza sum. prac. 3. fol. 27. Idem de consilio asserit Nauar. cap. 23. num. 12. Bonac. tom. 2. d. 5. quest. vni. pun. 2. num. 8. Palaus tom. 2. r. 9. d. 1. pun. 5. num. 2. Trull. l. 3. Decal. cap. 1. dub. 8. num. 4. Pasqualig. decis. 138. num. 1. Fagund. prac. cel. l. 1. c. 11. n. 2. & alij.*

¹⁴¹ *Hæc ferè cer-* Hæc ferè certum esse reor, & ideo vlu re-
ceptum esse reor. ceptum, vt contraria sententia iam ab omni-
bus nullius ponderis esse videatur. Forte olim
communis sententia fuisset, dare consilium
principaliter ob questum esse mortale, iam
defecit vetusta illa opinio, & communis sen-
tentia est nullum peccatum esse, nisi aliquali
diei festo accidentaliter irreuerentia aliunde
inferatur.

PROBL. XXXI.

*Licet, & non licet in die festo scribere,
sine lucri fine.*

¹⁴² *Non licet.* **N**on licet die festo multis horis scribere,
etiam absque spe lucri. Quia corpus ni-
mium defatigatur: vnde opus ex se liberale
seruile proculdubio efficitur. Sic Guillem. quem
citatur, ac sequitur Abul. *ad c. 12. Exod. 9. 37.*

¹⁴³ *Licet pland.* **L**icet omnino. Quia scribere absque spe
lucri, opus est liberale. Ergo cum alias non sit
ex quinque aliis prohibitis, licite potest in die
festo exerceri. Ita D. Thom. 2. 2. q. 122. a. 4.
vbi expresse docet docere tam verbo, quam
scripto esse opus spirituale. *Suar. tom. 2. de Relig.
l. 2. c. 24. num. 1. asserens in hoc omnes Docto-
res conuenire. Sanch. consil. l. 5. c. 2. dub. 8. n. 1.
citans Nauarum, Ludon. Lopez, Sotum, Mo-
dinam, Syluestrum, & Caietanum Laym. tom. 2.
l. 4. r. 7. c. 2. n. 3.*

¹⁴⁴ *Certum hoc* Certum hoc esse existimari. Nec enim
esse iudico. actus scribendi ex se liberale, seruile efficitur
propter corporis defatigationem: hæc enim
accidentalis est omnino. An toto die festo vo-
caliter orare nimia corpus defatigatione affice-
ret? Quis dubitet? Attamen nullus audebit
asserere opus illud ex nimia corporis defatiga-
tione seruile effici.

PROBL. XXXII.

*Scribere propter lucrum, est, & non est opus
prohibitum in die festo.*

¹⁴⁵ *Prohibitum* **P**rohibitum opus est, mercedis gratia scri-
est. bere. Quia scribere est quoddam genus, cu-
i *Esob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV*

ius sunt due species: vna operis liberalis, altera
seuile. Liberale opus est, si quis scribat, vt me-
moriæ extollat, augeat, & conseruet: aut vt
amicum, aut aliquem quem libet, absentem
moneat, horretur, saluet; seruile erit, si faciat
ob lucrum. Sic Angel. Richard. Sotus, Rosel.
Tabien. Syluest. quos refert, & sequitur Azor.
*p. 2. l. 1. cap. 27. q. 4. & omnes Summistæ com-
muniter.*

Non est opus prohibitum, licet ob lucrum
fiat. Quia seruile non est. Nam scriptura est
quædam permanens locutio de se, & natura sua
ordinata ad declarandos proprios conceptus. Ergo
est de se actio deseruiens animæ, & non corpo-
ri. Igitur seruile non est. Ita Caiet. 2. 2. q. 122.
a. 3. & in *sum. v. Iestorum violatio*. Tolet. l. 4.
c. 24. n. 3. Azor. tom. 2. l. 1. c. 18. q. 1. Suar. tom. 2.
de Relig. l. 2. c. 19. n. 6. Nauar. *sum. c. 13. n. 5.* Pa-
laus *fo. 2. r. 9. d. 2. pun. 5. n. 3.* Fagund. *in de præc.
Eccl. c. 10. n. 3. & c. 11. n. 5.* & alij apud ipsos.

¹⁴⁷ *Idem assero.* Idem assero. Nam quod opus ex se liberale
si ob mercedem fiat, non reddatur seruile, in-
de ostendo; quia operantis intentio non variat
opus, sed omnino illud immutatum relinquit:
illi enim est extrinseca. Ergo si scribere, opus
est liberale, ex intentione lucri acquirendi
seruile non efficitur. Erit, fateor, opus merce-
narium non gratiosum: quia esse gratiosum,
vel mercenarium ex intentione pendet. At non
pendet ex intentione operantis esse seruile, vel
liberale. Igitur ob lucri intentionem liberale
opus seruile non redditur.

PROBL. XXXIII.

*Prohibitum est, & non est prohibitum in die
festo transcribere ob questum.*

¹⁴⁸ *Prohibitum* **P**rohibitum opus est. Quia seruile omnino.
opus est. Transcriptio enim nihil aliud est, quam ex-
pressio literarum, quæ in originali habentur:
quod videtur esse mechanicum & omnino de-
seruiens corpori, non animo. Certè transcri-
bere nihil aliud est quam pingere aut delineare
aliorum characteres: Sed pingere, est opus ser-
uile: Ergo & transcribere. Nauar. *sum. c. 13.
num. 14.* Caiet. 2. 2. quest. 122. a. 4. asserentes
transcribere, seruile opus esse, quando fit ob
lucrum. D. Antonin. p. 2. tit. 9. c. 7. §. *Quan-
tum.* Fernand. part. 1. Exam. Theol. cap. 7. §. 1.
num. 10. Vega tom. 1. *sum. cap. 114. casu 3.* Co-
mitol. l. 4. *Respons. quest. 58. num. 3.* Azor. p. 2.
lib. 2. cap. 27. quest. 5. Reginal. l. 19. num. 40.
Sanch. ex parte tom. 2. opus l. 5. cap. 2. dub. 9.
num. 4. Ioan. Henriquez in *sum. cap. 7. num. 21.*
Pasqualig. autem *decis. 140.* citat etiam To-
letum l. 4. c. 24. n. 11. immerito quidem, quia nec
ibi nec alibi de hac agit questio.

¹⁴⁹ *Non est opus* Non est opus prohibitum. Quia transcribere
nihil aliud est, quam declarare, ac permanenter
loqui alterius conceptus. Ergo opus est libe-
rale. Item transcribere, nihil aliud est, quam
scribere, quod ipse, vel alius permanen-
ter locutus est: Ergo si scribere opus libe-
rale est, etiam transcribere debet esse. Cer-
tè transcribere per se ordinatur ad illustran-
dum intellectum, & percipiendum alienos
conceptus: Ergo non corpori, sed animo
per

per se deseruit. Finis autem lucris non reddit
seruile id opus, quod natura sua est liberale.
Ita Ludou. Lopez p. 1. *instruct. c. 32.* Sayr. *in*
Clau. l. 7. c. 2. num. 13. Fagund. *de prac. Eccl.*
l. 1. num. 3. & 4. Medina *l. 2. instrum. cap. 14.*
§. 8. Bonac. *de 3. Decal. prac. d. 5. q. vni. num. 2.*
§. 25. Suar. *tom. 1. de Relig. l. 2. c. 25. n. 4.*

¹⁵⁰ Cum his opinor. Nam transcribere quid
aliud est, quam scribere quod alius, vel ipse
transcriptor permanenter locutus est. Ergo
si scribere opus est liberale, etiam transcribere
debet esse. Hoc secunda huius sententiae fun-
damentum roboro. Quia qui scribit dictante
alio, exprimit illius conceptus: qui vero tran-
scribit eius dicta idem fecit: & sola est diffe-
rentia, quod scribens exprimit conceptus alie-
nos, quos auribus percipit: transcribens ex-
primit conceptus, quos percipit oculis: perci-
pere autem oculis vel auribus accidentarium
est: nec potest opus liberale seruile reddere.
Ceterum argumentum quo Azorius miscitur
nullius esse roboris crediderim; nam ut saepe
inculcaui, finis quatuor opus, quod ex se libe-
rum est non potest in seruile mutare.

PROBL. XXXIV.

*Licet, & non licet, in die festo rationem
facere: vulgariter Dar y tomar
cuentas, siue fiat ex officio, aut
ad luctum, siue non.*

¹⁵¹ Etiam si fiat nec ex officio, nec pro merce-
cede, non licet. Quia opus est non solum
menti, sed & corpori admodum laboriosum.
Sic Syluest. *v. Dominica, quest. 3.* Angel. *v.*
Feria, num. 31. Tabie. *ibi, num. 26.* Abul. *ad*
cap. 12. exod. quest. 26. D. Antonin. *p. 2. tit. 9.*
cap. 7. §. ult. Margar. *Confess. prac. 3. fol. 7.*
Medi. l. 1. sum. cap. 16. §. 9. & alij. A fortiori
erit opus illicitum si pro mercede, aut ex offi-
cio fiat. Quia eo pacto opus id seruile reddi-
tur. Sic Sanch. *tom. 2. Confess. l. 5. c. 2. dub. 10. n. 3.*

¹⁵² Si fiat non ex officio, nec ex mercede licet.
Quia descriptio dati, & accepti, & transcrip-
tio de vno in alium librum, in quo actio red-
dendi rationem rei datae & acceptae, aut reddi-
tuum sistit: non est opus seruile, sed omnino
liberale: Ergo licitum in festo. Ita Pasqualig.
decis. 150. Leand. *de prac. Eccl. tr. 1. d. 4. q. 16.*
Sanch. *tom. 2. Opusc. l. 5. cap. 2. dub. 11. n. 2.*
asserens ita sentire doctos Recentiores adden-
tes id praticari sine scrupulo inter Religiosos
timorosos. Porro etiam si id ex officio, & pro
mercede geratur, licitum est. Quia si ratio-
nem facere ut sic ex se est opus liberale, ac pro-
inde licitum in festo: etiam tale erit, quamuis
fiat ex officio, aut pro mercede: hoc enim
non variat actus, vel operis rationem. Ita Pa-
schal. *citatus.* Leand. *vbi s.*

¹⁵³ Longè probabiliorem hanc sententiam exi-
timo. Quia si nec ex officio, aut ex mercede
fiat huiusmodi danda aut reddenda rationis
actio ex communiori sententia est liberalis:
fieri vero ex officio, aut ob mercedem essen-
tia operis accidentarium est. Nec magno id
labore praestari reddit opus seruile, si ex se sit
liberale; vacare namque studio intense magis

est laboriosum, nec ideo inter seruilia opera
computandum.

PROBL. XXXV.

*Licet, & non licet Typographo in die festo
characteres componere.*

¹⁵⁴ Certum est, illicitum omnino esse officium
illoi ut prelo infundant. (vulgariter
Tiradores, y vatidores vocitantur.) Quia horum
actio totaliter est mechanica ac seruilis: Nil
enim aliud ex se dicit, quam intinctionem li-
terarum eademque super papyrus impressio-
nem. In quo omnes conueniunt. Quaesierim
autem, num Typographo compositor liceat
characteres ordinare, aut post excussionem for-
mulas distribuere?

Licet quidem. Quia huiusmodi ordinatio,
aut de ordinatio, vel distributio characterum
etiam in ordine ad impressionem, non est opus
seruile: Ergo nec prohibitum in festo. Ante-
cedens probatur. Quia per illam characterum
compositionem manifestantur, & exprimuntur
mentis conceptus: Ergo opus est mentale, &
non seruile. Item quia transcriptio est licita in
festis: Ergo & ordinatio literarum: nam haec
nil aliud est, quam quaedam transcriptio ex
originali in formulas typographicas, ut post-
modum in papyro eudantur. Sic Homoben.
vol. 1. p. 1. resp. 34. Laym. *l. 4. tr. 7. c. 2. num. 3.*
Diana *p. 4. tr. 4. resol. 62. & p. 8. tr. 7. resol. 56.*
Machad. *tom. 1. l. 6. p. 8. docum. 4. num. 1.* Trull.
in Decal. tom. 1. l. 3. c. 1. dub. 8. n. 5. & 6. Auloni.
in sum. Dianae v. Festum, num. 5. Leand. *de prac.*
Eccl. tr. 1. d. 4. quest. 18.

¹⁵⁶ Minimè licet. Quia illa ordinatio caracte-
rum non est ex se conceptuum expressio, aut
expressio conceptuum transcriptio: sed fa-
brica ideo quaedam instrumenti mechanici, quod
inferuire debet ad mechanicum opus. Dum
enim Typographi characteres componunt, fa-
bricant illas, quas vocitant formas, quibus
deinde vtuntur ad eudendas literas, non ad ex-
primendos conceptus. Characteres namque
inuerso ordine apponuntur: quod satis indicat
non ordinari ad lectionem, aut manifestandos
conceptus: sed dispositionem esse, ut sint con-
gruum ad eudendas litteras instrumentum. Ita
Suar. *tom. 1. de Relig. l. 1. cap. 25. num. 8.* Pala.
tom. 2. tr. 9. d. 2. pun. 5. num. 5. Cordub. *l. 6.*
Theol. moral. quest. 7. cap. 6. Pasqualig. *decis.*
149. n. 4. & 5. Balaus *v. Festum 2. n. 8.* Trull.
l. 3. Decal. c. 1. dub. 8. num. 5. Filliuc. *tr. 27. cap. 9.*
n. 164. & 165. Fagund. *de prac. Eccl. l. 1. c. 11. n. 7.*

¹⁵⁷ Quia amici Typographi meis in opusculis
eudendis infundantes lubens admitto, primam
sententiam valde esse probabilem tot doctorum
magis patrocino, quam ratione nitentem. At
quia magis amica veritas secunda: adhuc lon-
gè probabiliore. Quia esto opus impressum ad
illustrandum intellectum per se ordinatur, licet
qualibet alia scriptura: actiones tamen, quae ad
excussionem concurrunt per se, & immediate ad
intellectum illustrandum non deseruiunt. Nam
literarum compositioni accidentaria est omni-
nò conceptuum manifestatio: possent enim illi
characteres componi, quin aliquem conceptum
manifestarent praecipue si in illis figura esset
obliterata

Secl. II. De Præcepto II. Problemata. 211

obliterata: Ergo talis cōpositio ex se nō est cō-
ceptuū manifestatiua, sed solum ex accidenti.
Quod à fortiori militat in charactē ad suas
classiculas reductione, seu distributione, quē cō-
ceptus non exprimit, potius confundit, ac dif-
soluit. Sed quia munus distribuendi literas bre-
ui tempore, ac facili dexteritate perficitur ex
consuetudine, id ego haud difficile à piaculo
liberarem.

PROBL. XXXVI.

*Actio pingendi est, & non est in die festo
licita, dum lucri causa perficitur, non
animum relaxandi, aut artem addiscen-
di gratia.*

158
Licita est.

Licita est. Quia non est seruilis etiam si com-
moditas corporis spectetur. Probo serui-
lem non esse. Quia actio pingendi & est opus
ab arte procedens, & ad memoriam conser-
uandam maxime ducit: media enim imagine:
representatur nobis prototypus: Ergo est
opus liberale: & non seruile. Quod autem ex
causa lucri fiat accidentarium est, ut saepe tra-
didimus. Sic Sayr. in *Clauis*, l. 7. cap. 2. num. 13.
Ludou. Lop. p. 1. *Instr.* cap. 5. Laym. l. 4. tr. 7. cap.
2. num. 3. Ioan. de la Cruz p. 2. *direct. præc.* 3. a. 1.
num. 1. Medi. l. 1. *Instr.* cap. 14. §. 8. Diana p. 4. tr.
4. *resol.* 62. Non tamen eruditus Pater resoluit
difficultatem, attamen in hanc videtur incli-
nare sententiam.

159
Non est licita.

Non est licita. Quia actus pingendi seruilis
est siue fiat ob lucrum siue alio prætextu. Non
enim tendit ad mentem instruendam, sed so-
lum ad assimilandam imaginem arte factam
rei veræ. Quod autem ex tali assimilatione
memoria rei veræ Excitetur, hoc est per acci-
dens. Ità Suar. tom. 2. de *Relig.* cap. 26. a. num. 4.
Sa. *de Festum*, num. 5. Pedraza *sum. præc.* 1. fol. 17.
Bonac. d. 5. q. 9. un. pun. 2. num. 25. Azor. tom. 2. l. 2.
cap. 17. q. 6. Fagund. de *præc.* Eccl. l. 1. cap. 11. n.
10. Palaus tom. 2. tr. 9. d. 2. pun. 5. n. 7. Molfes. tr.
11. cap. 17. n. 45. Mald. v. *Festum*, n. 6. Leand. de
præc. Eccl. tr. 1. d. 4. q. 20. Gordin. lib. 6. *Theol.*
Mor. q. 6. cap. 6. Sanch. tom. 2. *Consil.* l. 5. cap. 2.
dub. 12. & 16. Bassus v. *Festum* 2. n. 9. Filliuc. tr.
27. n. 167. Trull. l. 3. *Decal.* cap. 1. dub. 8. num. 7.

160
Einstem sum
sententia.

Fiat causa lucri, aut non fiat, probabilius est
mihi pingendi actionem esse seruilem, ideoque
die festo exerceri non posse. Illa enim excita-
tio memorie non sufficit ad constituendam
liberalem pingendi actionem: aliàs effectio
cuiuscunque imaginis, quæ sit per artem scul-
pendi, vel conflandi, esset opus liberale.

PROBL. XXXVII.

*Actio pingendi est, & non est licita in die
festo, cum sit recreationis gratia.*

161
Licita est.

Licita est. Quia actio pingendi eiusdem ra-
tionis esse videtur cum scribendi actione:
si quidem in ferendis quibusdam lineis, ac
figuris consistit: quæ lineæ, ac figuræ etiam in
scriptura reperiantur: quod verò figuræ ac lineæ

calamo, vel penicillo fiant, non videtur diuerfi-
tatem ita magnam constituere, ut opus factum
penicillo seruile sit, calamo autem sit liberale. At
est, seruilis actio sit pingere id tamē gerere re-
creationis gratia non est artem exercere: sed
animum reficere: Ergo licitum in die festo est.
Sic Angel. v. *Ferit*, num. 31. Syluest. v. *Domi-
nica*, quest. 5. Armil. v. *Festum*, numer. 21. Rosel.
v. *Ferit*, numer. 13. Bassus v. *Festum* 2. nu. 9.
Laym. l. 4. tr. 7. cap. 2. num. 3. Sa. v. *Festum*, num. 5.
Ioan. à S. Thoma in *expos. Doctr. Christi*, de 3.
præc. *Decal.* fol. 40.

Licita non est. Quia pingendi opus est ser-
uile, ut vidimus: Ergo quacumque fiat inten-
tione, est illicitum: intentio enim aut finis
operantis nō variat operis rationem. Ità Suar.
tom. 2. de *Relig.* l. 1. cap. 36. num. 5. Caiet. 1. 2. q.
122. art. 4. Bonac. tom. 2. d. 5. quest. 221. cap. 2.
num. 25. Filliuc. tract. 27. num. 167. Fagund. de
præc. Eccl. l. 1. cap. 11. num. 3. & 16. Palaus tom. 2.
tr. 9. d. 2. pun. 5. num. 7. Sanchez tom. 2. *Consil.*
lib. 5. c. 2. dub. 12. & 16. Trull. lib. 3. *Decal.* cap.
1. dub. 8. num. 7. & alij.

Hanc sententiam probabiliorē esse exi-
stimo. Tom quia ars pingendi absolute illi-
beralis est. Est enim de scriptura ratio. Nam
scriptura procedit à mente, ad exprimendos
mentis conceptus, ratiocinia, & iudicia: imò
est ipsamet expressio conceptuum, ac exte-
rior quædam locutio: Pictura verò non est ex-
pressio cōceptus, sed expressio rei representa-
tæ per conceptum: sicut effectio domus est ex-
pressio domus conceptæ, non conceptus. Ne-
que obstat hanc actionem saepe à nobilibus
exerceri, quia hoc est propter excellentiam,
propria tamen est seruorum. Si seruilis ars est,
haud licebit die festo eam exercere, licet fiat
relaxandi animi gratia. Dic mihi obsecro: si
quisde pingat imaginem animo illam donan-
di Ecclesiæ, licebit nē id gerere in die festo si-
nē Prælati facultate? Minime quidem: quia
non licet seruile opus gerere in festo etiam
causa pietatis sine exculante necessitate. Ergo
multò minus licebit id voluptatis causa
præstare.

PROBL. XXXVIII.

*Licitum est, & non est licitum, in die fe-
sto iuuenes pingere, addiscendi artem
intentione.*

Est licitum. Quia pingere, addiscendi gra-
tia, non est opus seruile, sed liberale, cum
sit exercitium disciplinæ perficiens animum.
Ergo licitum est id in die festo opus exercere:
Sic Layman. Syluest. Rosel. Ludou. Lepez.
Medi. Angel. Nald. Tabie. Quos citat Pal-
qualig. *decis.* 142. num. 2. Sa. v. *Festum*, num. 5.
Sanchez tom. 2. *Consil.* l. 5. cap. 2. dub. 6. numer. 8.
Bassus v. *Festum* 2. num. 9. Llamas p. 3. Meibo.
cap. 5. §. 6. & alij.

Licitum non est. Quia actus pingendi ad-
discendi gratia non differt intinsece & essen-
tialiter à quocumque alio actu pingendi di-
uersa intentione facto: verbi gratia ob lucrum.
At hic vere est actus seruilis: Ergo & ille.
Itē quia (ut non semel asserui) actus pingendi
seruilis

seruile est, & intentio operantis nihil prodest, ut desinat esse talis. Ità Filiuc. *tract. 17. num. 169. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 26. num. 4. & 6. Fagund. de præc. Eccles. lib. 1. cap. 1. num. 10. Palau. tom. 1. tractat. 9. d. 2. puncto 5. num. 7. Trull. d. 3. Decal. c. 1. dub. 8. n. 8. Bonac. tom. 2. d. 5. q. vii. punct. 2. n. 25. & alij.*

166
Probabilior
sententia
hæc.

Probabilior sententia hæc. Cui nullatenus obstat contrariæ fundamentum. Nam etiam alij actus pingendi quacumque gerantur intentione, perficiunt eodem modo animam, imò & perfectius, cum sint etiam perfectius discipline exercitium; & nihilominus non sunt liberales, sed seruiles: Ergo non sufficit actum perficere animam, ut valeat liberalis appellari.

PROBL. XXXIX.

Licet, & non licet puellis in die festo acu pingere, seu recamaturas facere.

167
Licet plane.

Licet quidem. Quia acu pingere non est opus seruile: Ergo licite potest infesto exercere. Antecedens probatur: Nam acu pingere est proprium ingenuarum feminarum opus: Item est opus ostentatium ingenij: Ergo non est seruile. Sic Palqualig. *Decis. 148. At Armil. verb. Festum, num. 21. Sa. verb. Festum, num. 5. si id illæ gerant addiscendi causa. Et absolute Ioan. de la Cruz sum. part. 1. præc. 3. art. 1. num. 2. Azor. tom. 2. libr. 1. cap. 27. quæst. 6. Et probabile iudicant Trull. lib. 3. Decal. cap. 1. dub. 8. numer. 6. & Leand. de præc. Eccles. tractat. 1. d. 4. quæstion. 25.*

168
Non licet.

Minimè licet. Quia est opus seruile acu pingere, sicut opus seruile est pingere penicillo. Ità Leand. & Trull. citati. Bonac. tom. 2. d. 5. qu. vii. punct. 2. num. 25. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 26. num. 5.

179
Auctoritas
voluta hæc
sententia
temperans.

Ego quidem absolute, & secundum se iudico, non licere, asserens seruile opus esse. Nam acu pingere potius pertinet ad conditionis seruilis feminas, quam ad ingenuas. Quod si nobiliores interdum huic muneri incumbunt, sit communiter ad modicum tempus, & ob quandam modestam occupationem. At esto tale opus sit ingenij ostentatium, non tamen inde concluditur esse liberale. Quia etiam pingendi ars ostentat ingenium, & non inde est liberalis: & multæ aliæ artes mechanicæ ingenium ostentant, nec ideo excutunt seruitutem. Dici autem absolute, & secundum se artem acu pingendi esse seruilem, & in die festo non licita. Quia si alicubi viget approbata consuetudo, ratione illius proculdubio licebit.

PROBL. XL.

Licet, & non licet adolescentulis diebus festis sula ducere, aut aliud opus seruile exercere, ad otium repellendum.

170
Licet quidem.

Licet quidem. Quia ea opera exercere plus ad ludum, quam ad laborem spectare vide-

tur. Sic Syluest. *verb. Dominica, quæst. 5. Margar. Confes. præc. 3. Sa. verb. Festum, num. 6. Marchant. Decal. cap. 3. quæst. 2. Villalob. tract. 12. diff. 4. n. 10. Ioan. de la Cruz sum. p. 1. præc. 3. art. 1. dub. 1. concl. 4. Diana p. 3. tractat. 8. resol. 8. & part. 4. tract. 4. resol. 8. Homebon. volum. 1. part. 2. resp. p. 35. Ioan. Henric. sum. cap. 7. num. 18. fatuus: Licito es à las muchachas labrar en dia de fiesta porque esto mas es ingrat, que traua, ar, como lo dice Sa. verb. Festum, num. 6.*

Non licet. Quia otium illud in festis est ordinatum ab Ecclesia & à Deo ad vacandum ipsimet Deo, quod fit sacrum audiendo, & ab operibus seruilibus cessando. Ergo contra hunc finem expresse agit, qui ut ab illo otio se expediat, seruilibus actionibus implicatur. Ità Trull. lib. 3. ecal. cap. 1. dub. 8. num. 6. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 26. num. 5. ubi de pictoribus loquens, eis solum concedit, ut per breue tempus, ad otium vitandum in sua arte occupentur. Comitoli. lib. 4. respons. quæst. 34. Palao tom. 2. tractat. 9. d. 2. punct. 10. num. 3. Sanch. tom. 2. Conf. lib. 5. cap. 1. dub. 18. Bonac. tom. 2. d. 5. qu. vii. punct. 3. num. 7. Leand. de præc. Eccles. tract. 1. d. 4. quæst. 26.

Ex se existimo non licere. Quia seruile est actio. Attamen licita erit, si alicubi approbata à Prælati vigeat consuetudo? Nec enim ap. proba primæ sententiæ fundamentum. Laborem enim seruilem ludum facere, est quidem festi illudere obseruationem.

PROBL. XLI.

Ad vitandam peccandi occasionem ex otio prouenientem, potest quis, & non potest in festo seruilem laborare.

Potest omnino, si hoc medium efficax prouideatur ad tentamina ex otio exurgentia repellenda. Quia hoc in casu præceptum creditur anime vigenti necessitati. Sic Nald. *verb. Festum, num. 7. Philarch. de offic. Sacerd. libr. 3. cap. 23. part. 2. Sa. verb. Festum, n. 6.*

Minimè potest. Quia seruile opus exercere quomodo erit medium vnicum ad vitandam animi seruitutem: cum extent alia media non prohibita ad vitandam otiositatem? An non aptior libri spiritualis, vel indifferentis lectio, mentalis, aut vocalis oratio, recreatio honesta? Ità Leand. de præc. Eccles. tract. 1. d. 4. qu. 27. Palao tom. 2. tract. 9. d. vii. punct. 10. mon. 3. Palqualig. *decis. 299. num. 3.*

Ego existimo, eum qui timeret probabiliter, otium sibi causam delinquendi futurum, aliquid quantum laborare posse: etsi hoc medium efficaciter menti obiceretur ut vnicum, tota die posse opus seruile gerere. Quia tunc adeest spiritualis necessitas, quæ efficacius excusat, quam corporalis. At raro accidet, ut opus seruile medium sit necessarium ad vitandum delinquendi periculum. Siquidem oratione, lectione, scriptura, aliisque recreatione honesta vitari potest aptius peccandi periculum.

PROBL.

Sect. II. De Præcepto III. Problemata. 213

PROBL. XLII.

Piscatio, aucupatio, & venditio, si ob recreationem fiat, est, & non est in die festo licita.

176
Licita est.

Licita est. Ob recreationem enim facta non est opus seruire, sed liberale. Et quia tam de aucupatione, quam de piscatione flumineæ, ac venatione viget ubique consuetudo. Sic Angel. Rosel. Syluest. Tabie. Armil. Pisanell. relati ab Azor. part. 2. libr. 1. cap. 27. quest. 7. Tolet. libr. 4. cap. 24. num. 7. Gordon. libr. 6. quest. 7. cap. 6. Bassæus verb. Festum 2. num. 12. Trull. libr. 3. Decalog. cap. 1. dub. 8. num. 8. Filiuc. tr. 1. 27. num. 174. At Armil. non bene citatur, quia verb. Festum, numer. 11. nihil de venatione disserit.

177
Non est licita.

Non est licita. Quia per se est opus seruire, tum ad utilitatem corporis per se ordinatur: actiones enim sunt ad vsum corporis, ipsæque utilitatem pertinentes. Ità Palao tom. 2. tract. 9. d. uni. punct. 5. num. 10. Suar. tom. de Relig. libr. 2. cap. 28. a num. 3. Fagund. de præc. Eccles. libr. 1. cap. 1. num. 16. Abul. ad cap. 12. Exod. question. 24.

178
Hoc probabiliter mihi.

Hanc sententiam probabiliter reor, si essentia (vt rectè aduertit) operum spectetur: seruilia enim esse prorsus existimo. Porro ratione consuetudinis licita esse non dubito. Quia videntibus, & tolerantibus Pastoribus Ecclesiæ videtur hæc consuetudo introducta. Id autem de piscatione flumineæ dicta habet, nam de marina Problem. proprio dissendum.

PROBL. XLIII.

Aucupatio, piscatio, ac venatio licita est, & non est in die festo, si ex officio, aut lucri causa geratur.

179
Non est licita.

Non est licita. Quia seruire opus est, & dum ex officio, aut lucro geritur, magis ad corporis utilitatem ordinatur. Seruire autem opus esse, ex eo liquet, quod cap. Licet, de feriis, ex dispensatione conceditur piscatio diebus festis, & insuper propter facultatem datam erogari aliquid in pium vsum mandatur. Sic Angel. Syluest. Gordon. apud Pasqualig. decis. 299. Tolet. libr. 4. sum. cap. 24. num. 7. Bassæus verb. Festum 2. num. 11. Filiuc. tractat. 27. numer. 173.

180
Licita est.

Licita est. Quia ex se actio aucupandi, piscandi aut venandi non est opus seruire: Ergo licet in die festo. Nec fieri ex officio, aut ob lucrum nihil addit actioni vt eâ è liberali offerat ad seruilem: vt sæpè aduertimus. Ità Azor. p. 2. libr. 1. cap. 17. quest. 7. Medina libr. 1. Instr. cap. 12. §. 8. Ludou. Lop. part. 1. Instr. cap. 52. Sa verb. Festum, num. 5. Nauar. sum. cap. 13. num. 11. Bonac. d. 5. quest. uni. punct. 1. num. 25. Et ad cap. Licet, de feriis, respondent. Nauar. & Azor. indulgentiam ibi concessâ piscandi illud genus piscium non esse dispensationem in præcepto: ratione enim necessitatis videbatur dispensatum; sed esse quandam approbationem. Neque enim virget hanc indulgentiam concedi à Pontifice sub onere dandi congruam portionem Ecclesiis circum positis, & Christi pauperibus: nam vel illa portio erat debita ex obligatione decimas soluendi, vt ait Glossa: vel, vt Ludouico Lopez placet, solum de consilio & non de præcepto talis portio danda cauetur.

Ego consequenter assero actiones hæc ex se esse seruiles siue ex lucro, aut officio: siue ob recreationem fiant: vnde ex hoc capite minime licet. At ratione consuetudinis receptæ ac toleratæ ab Ecclesiæ Præfibus licitas esse crediderim. Legendus Fagund. de 1. Eccles. præc. lib. 1. cap. 11. num. 16. & Diana part. 4. tractat. 4. resol. 222.

PROBL. XLIV.

Licetum est, & non est in festo piscari in pelago aut recreationis, aut lucri causa.

Licetum est, si fiat recreationis gratia, secus autem si ob lucrum. Quia dum fit causa relaxationis aut voluptatis non est opus seruire, secus dum lucri gratia geritur. Sic Gordon. lib. 6. quest. 7. cap. 6. Layman. lib. 4. tractat. 7. cap. 2. num. 6. Syluest. verb. Dominica, quest. 4. & verb. Piscari, quest. 2. Tabie. & Armil. verb. piscari, num. 1. & verb. Festum, num. 20. Licetum absolute est non solum causa recreationis, sed & lucri. Quia piscatio ex se est opus indifferens, non seruile: & ideo non prohibitum in festo. Sic Pasqualig. decis. 144. num. 4. Medi. sum. cap. 12. §. 8. Ludouic. Lopez part. 1. Instr. cap. 52. Nauar. cap. 13. sum. num. 11. Ioan. de la Cruz sum. præc. 1. art. 1. num. 2. Palat. verb. Fester violatio, Bonacin. tom. 2. d. 5. quest. uni. punct. 2. num. 25. Sa verb. Festum, num. 5.

Licetum non est, etiam si piscatio illa fiat causa recreationis. Quia est opus seruire, & vt tale supponitur esse prohibitum in cap. Licet, de feriis, vbi Pontifex concedit ex privilegio diebus festis piscationem eorum piscium, qui vocantur *Alleias*, nam certis diebus assolent apparere. Quod si ex indulgentia conceditur huiusmodi tam opportuna piscatio, supponitur ex natura sua piscationem vt seruilem esse prohibita. Ità Suar. tom. de Relig. libr. 2. cap. 28. num. 6. Fagund. libr. 1. de præc. Eccles. cap. 11. num. 16. Palao part. 2. tractat. 9. d. uni. punct. 5. num. 9. Bassæus verb. Festum 2. num. 12. Filiuc. tractat. 27. num. 172. & 173. Granad. 2.2. controu. 3. tractat. 12. d. 4. sect. 7. num. 65. Sanch. tom. 2. Consil. libr. 5. cap. 2. dub. 15. num. 2. Trull. libr. 3. Decal. cap. 1. dub. 8. num. 8. Leand. de præc. Eccl. tractat. 1. d. 4. quest. 31. Machado tom. 1. libr. 6. part. 8. tractat. 9. docum. 10. num. 2. Diana part. 4. tractat. 4. resol. 222. Luisi. Torrian. sum. part. 1. cap. 230. dub. 14. concl. 2. Villalob. tom. 2. tract. 32. diffie. 2. num. 7.

Ego quidem existimo, piscationem, ac venationem ex se esse seruilem. Quia consuetudo huiusmodi artes fecit iam licitas: in quo ostenditur de se illiberales esse: ex accidenti tamen,

tamen, seu consuetudine non esse in die festo prohibitas; quæ consuetudo videtur prævaluisse, cum videntibus & consentientibus Prælati assolent exerceri. Nam de piscationibus in flumine recreationis gratia non dubito, ex consuetudine licere, maxime quando sunt moderata, & sunt sine magno ministrantium labore. Quæ verò sunt in mari, non esse in consuetudine affirmo, & ideo non licere: de hisque locutum esse textum *cap. licet de feriis* non posse dubitari. Monuerim autem, esto in *cap. licet* solum detur licentia, ad piscationem illius generis piscium specialis, qui vocatur *Allecia* at communiter extendi à Doctoribus eam facultatem ad quodlibet aliud genus piscium, quod certis diebus assolet apparere, cuius piscatio illa die gerenda est, quin minus magna ex parte amittetur. Conceditur tamen diebus Dominicis ac festis ea dispensatio (præterquam in maioribus anni solemnitatibus) cum illo onere, ut eleemosyna aliqua post factam capturam Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus impertiatur. Quam eleemosynam gerendam esse ex obligatione existimo cum Suar. l. 2. de feriis *cap. ult. num. 7.* Quia sub eo onere illa facultas non debita conceditur. Si tamen in maioribus solemnitatibus ex dispensatione Prælati piscandum esset: tunc si Prælati dispensationem sub illo onere & eleemosyna elargienda expressè non concederet, minime arctari piscantes ad eam præstandam existimar. Quia tunc non ex dispensatione *cap. licet*, sed ex Prælati dispensatione operantur.

PROBL. XLV.

Licita est, & non est in die festo prælatio extra necessitatem.

185
Licita est.

Licita omnino est, si Missa audiat. Quia est actio liberalis servis ac Principibus communis. Sic Caiet. 2. 2. q. 40. a. 4. Bannes ibi, dub. 4. num. 4. Valent. ibid. d. 3. quest. 16. vers. 3. Sa v. Bellum, pun. 5. n. 5. Manu. part. 1. sum. cap. 116. num. 10. Inclinant Bonac. d. 2. de restit. q. ult. sect. 1. punct. 12. §. 4. & Suar. de bello d. 13. sect. 7. num. 14.

186
Non est licita.

Minimè est licita. Quia opus servile est, merè scilicet corporale, ac laboriosum, ac circa effectus corporis omnino existens. Item est usus artis mechanicæ: Ergo non est opus liberale, sed servile: Ergo in die festo extra necessitatem omnino illicitum. Ita Suar. l. 2. de feriis, c. 28. num. 8. Fagund. de præc. Eccl. l. 1. cap. 11. num. 2. Palao tom. 2. tr. 9. d. vni. pun. 5. num. 11. Viçtores. in addit. ad Tolet. l. 4. cap. 25. Gordon l. 6. quest. 7. cap. 6. Bassæus v. Festum 2. num. 3. Filiiuc. tr. 17. num. 175. Trull. l. 3. De cap. 1. dub. 8. num. 9. Vnde asserunt, bellare diebus festis sine causa esse mortale.

187

Quid circa
questionem
iudicem vbe-
rius expono.

Existimo militiam ex se non esse licitam in die festo; quia inter artes serviles computatur. A ratione necessitatis sunt eius actiones ferè semper licitæ. Quia si est bellum defensivum, ad defendendam propriam vitam, aut tuendam Rempublicam, ordinatur. Si aggressivum honestatur ex exigentia reportandi vi-

ctoriam, cuius opportunitas tunc occurrit. Vnde ex necessitate excusantur eos, qui aggenibus, fossa, & vallo arces, vrbes, ac Oppida muniunt, & alia similia exerunt: quando ex illis pendet victoria, aut sine gravi incommodo differri non posse videatur; Azorio asserente p. 1. l. 1. cap. 17. quest. 2. Caterum tempore pacis assolent diebus festis aliquæ exercitationes, ac demonstrationes militares, quarum usus est licitus tum ratione consuetudinis, tum causa moralis necessitatis ad publicam Civitatum custodiam, quæ quidem exercitationes hand possunt commodè aliis geri diebus: tum denique quia ea, quæ tunc sunt, parum aut nihil de servili opere habent; cum potius ad memoriam exercendam circâ artis militaris peritiam, vel cognitionem personarum habendam ordinantur: & si aliquod servile admiscetur, aliis honestatur ex causis. Denique iam est consuetudine receptum, iuvenes diebus Dominicis ac festis artem digladiariam ediscere. Quia esto edificatur usu ac exercitiis operis servilis, ob necessitatem Reipublicæ, cui maxime expedit, iuvenes exercitatos in prælio habere, videntibus, ac annuentibus Prælati, permittitur.

PROBL. XLVI.

Licetum est, & non est, in die festo molendinis aquæ, aut venti molere.

Non est licitum. Quia necessariò magnus labor & non exiguo tempore à molinario est adhibendus servili quidem operi. Sic Abul. ad c. p. 12. Exod. quest. 38. Sayr. in Clavi. l. 7. cap. 2. num. 6. Pisanel. v. FERIA. Caiet. v. Festum. Sylvest. v. Dominica, quest. 5. Pasqualig. decis. 294. num. 7. Bonacinam pro contraria sententia citat, sed immeritò. Docet enim sum. 2. d. 5. quest. vni. pun. 3. num. 9. non esse licitum molitoribus die festo molere in molendinis fluvialibus, aut venti, si notabilem partem temporis in his infumant.

189
Licetum est.

Licitum est. Quia non solum in his molendinis exiguus impenditur labor, sed etiam quia viget consuetudo his diebus molendi à Prælati quidem ob publicam utilitatem tolerata. Ita Navar. sum. cap. 13. num. 9. Ludou. Lopez part. 1. Instruēt. cap. 52. Manu. sum. cap. 121. num. 4. Sanch. tom. 2. consil. l. 5. cap. 2. dub. 13. citans Palacios, Rosellam, & D. Antoninum Palaus tom. 2. tract. 9. d. vni. pun. 10. num. 3. Pasqualig. citatus. Trull. l. 3. Decal. c. 1. dub. 19. num. 8. Fagund. de præc. Eccl. l. 1. c. 14. num. 20. Lublin. v. Festum, num. 4.

Fateor, opus esse servile; sed excusantur plane Molinarii; quia exiguum laborem ei muneris impendunt, & quia iam ex sæpe occurrente necessitate viget molendi hisce diebus consuetudo.

190
Causa licet esse verum.

PROBL.

PROBL. XLVII.

Licet, & non licet molere die festo in molendinis, vel pistrinis, quæ terunt triticum opere bestiarum.

191 *Minimè licet.* **M**inimè licet. Quia in his molendinis operi feruili planè magnus labor molinarij adhibetur corporeus, vltra quem alius non leuior occurrit, nempe assistentia, & cura continua iumentorum molendini rotam trahentium. Sic Nauar. Lopez, Manuel, Palaus Sanch. & Bonac. apud Pasqualigum *decis.* 194. num. 7. Qui quidem non id abnegat absolūtè, sed solum casu, quo accidat notabilem partem temporis huic munerì impendi. Nam si modicum tempus infumatur ex iumentis dexteritate: tunc licitum esse affirmat. Trull. lib. 3. *Decalog. cap. 1. d. b. 10. num. 8. Fagund. de præc. Eccl. cap. 14. num. 20.*

192 *Licitum absolute.* Licitum absolute est. Quia hæc molendina etiam permittuntur in festis publicæ causa utilitatis. Et quia non maior labor in molendinis, quæ molunt iumentorum opera, impenditur, quam in molendinis aquæ & venti. Ergo si in his licet in festis molere: cur non in illis? Certè præcipuus labor, qui in molendinis, quæ molunt opera iumentorum adhibetur est impositio tritici, & farinae extractio: at idemmet labor in molendinis aquæ ac venti impenditur. Ità Sa. verb. *Festum, num. 5. Ioan. de la Cruz par. 1. sum. præc. 3. art. 1. concl. 4. absolute & sine limitatione docentes, licitum esse in festis molere. Leand. de præc. Eccles. tractat. 1. d. 4. quæst. 43. Azor. tom. 2. libr. 1. cap. 27. quæst. 2. allerit, etiam hæc molendina, seu pistrina, vulgariter *Ataona* in festis permitti, publicæ utilitatis causa.*

193 *Autoris placuit.* Probabilem admodum primam sententiam esse ior, secundam verò æquè probabiliorem eligo. Verùm æquè laboriosum æstimo esse vnius ac alterius molendini ministerium. Nam si in pistrino vltra laborem immittendi triticum, educendique farinam continua cura iumentis trahentis rotam adijcitur in molendino aquæ, & venti vltra impositionem tritici, & farinae extractionem, adijcitur cura assistendi, aquæ aut vento, nè superet, ne deficiat. Et cum molendinum hoc velocius operetur, quàm pistrinum, frequentius debet molitor triticum adijcere, ac extrahere. Certè non capio, quoniam modo sola molitoris ad bestiam assistentia efficiat hoc officium feruile: & non obstant impigra sollicitudine gerentis morem aquæ, ac vento officium illud à seruitutis nota liberetur.

PROBL. XLVIII.

Licitum est, & non est die festo longum pedestre gerere iter, per se quidem, & non spectata consuetudine.

194 *Non est per se licitum.* **N**on est licitum per se. Quia opus feruile est magna corporis initum defatigatio-

ne, quæ quidem superat, vel fodiendi, aut arandi molestiam: vnde si ex consuetudine, aut vrgenti necessitate non honestetur huiusmodi longum iter geri non potest. Sic Cræet. 2. 1. qu. 12. 1. artic. 4. Sotus 1. 1. de inst. quæst. 4. artic. 4. Abul. ad cap. 12. Exo. quæstion. 24. & quæstion. 15.

Licitum non solum ex consuetudine, sed ex se. Quia iter agere de se est quædam naturalis actio consistens in quadam corporis situatione, ac exercitatione, vnde non est opus feruile, sed liberale. Ità Nauar. *sum. cap. 13. num. 6. Rosel. verb. Festum, num. 26. Azor. part. 2. lib. 1. cap. 27. quæst. 8. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 27. num. 8. Palaus tom. 2. tract. 9. d. vni. punct. 5. num. 12. Sa. verb. Festum, num. 5. Trull. 3. Decalog. cap. 1. dub. 8. num. 2. Fagund. de præc. Eccles. lib. 1. cap. 11. num. 9. Layman. lib. 4. tractat. 7. c. 2. dub. 7. num. 4. Diana part. 2. tractat. 1. resol. 36. & part. 4. tractat. 4. resol. 22. Villalob. part. 2. tractat. 32. diffi. 2. num. 9. Reginal. lib. 19. num. 38.*

Ego existimo, minimè esse opus feruile. Licet enim aliquando iter fiat cum nimia corporis defatigatione, in causa non est, vt opus ex se liberale in feruile transeat. Alioqui pilæ ludus, qui defatigatione corporis nimia geritur frequenter, qui quidem est Principibus æquiti-busque agnoscitur, deberet ex eo capite inter seruilia munia annumerari.

PROBL. XLIX.

Licitum est, & non est, in die festo animalia aut currus onustos de vno loco ad alium deferre.

Suppono, esse sine controuersia licitum in festis iumenta non onusta ad alium locum traducere. Quia hoc non est aliud, quam iter facere, quod licitum esse vidimus. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 27. num. 3. Sanch. tom. 2. *Con-sil. libr. 5. cap. 2. d. b. 7. num. 11. Quærim verò num licitum sit iumenta aut currus onustos deferre?*

Non est licitum. Quia magnus assolet labor in imponendis, ac leuandis lapide oneribus adhiberi. Sic Suar. citat. Sanch. ubi *supr.* Bonac. tom. 1. d. 5. quæst. vni. punct. 1. num. 25. Azor. tom. 1. libr. 1. cap. 27. quæst. 8. Palaus tom. 2. tractat. 9. d. vni. punct. 5. num. 11. Trull. lib. 3. Decalog. cap. 1. dub. 8. num. 2. Ballæus verb. *Festum* 2. num. 10.

Licitum est. Quia de se est licitum iter facere pedestri aut equestri expeditione. Ergo quod id fiat iumentis, aut currui onustis, vel vacuis per accidens est. Aliquis labor impositioni ac leuamini oneris adhibetur, sed non est plerumque tantus, vt materię paruitatem videatur excedere. Ità Pasqualig. *decis.* 192. num. 10. Leand. de præc. Eccles. tractat. 1. d. 4. quæst. 50.

Ego autem vtrâmq; sententiam probabilem adiudicans, sic quæstioni respondeo. Quando deferretur iumentum aut currus onustus, quibus interdum onera imponenda sunt, interdum leuanda, si in tali impositione aut leuatione multum temporis non absumitur, mortale non erit. At si passim onera sint leuanda, &

& passim imponenda, vel multum temporis in huiusmodi actionibus sit impendendum: cum hæ actiones sint ex se seruales de se ex aliquo extrinseco honestari, nempe ex graui detrimento, quod pateretur huius iumentis, aut curus onusti ductor, si die festo quiescere cogere-
tur, quocumque iter agendo perueneret. Vel etiam excusatur ob publicam vtilitatem ad quam necessarium ferè semper est, vt sine mora ac grauamine hæ mercium asportatio fiat: & ita cõsuetudo huiusmodi excusationem approbavit. Suar. *ibid* Manu. tom. 2. sum. cap. 121. Sa verb. Festum, num. 5. Palaus citatur.

PROBL. L.

Licetum est, & non est licitum mulionibus iter cum iumentis, aut curribus onustis iter die festo incipere.

201
Nonnulla
suppono.

Suppono, licere eis, iter antè inceptum, die festo continuare. Quia id approbat consuetudo, & quia deberent iter interrompere, graue eis incommodum pararetur, & fortasse Reipublicæ, ad quam merces asportarentur. Sanch. tom. 2. Confil. libr. 5. cap. 2. dub. 7. num. 8. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 7. cap. 27. num. 3. & alij communiter. Quæstio autem est, num licitum illis sit, die festo illud iter inchoare?

202
Non est
licitum.

Licitum non est. Quia cum soleat accidere, vt magna pars diei impendatur in frequenti onerum leuatione, qui die ipso festo iter incipit sese violandi illud periculo exponit. Casus autem nimij huiusce laboris non tam raro accidit, vt accidentarius esse asseratur. Sic Reginal. lib. 19. num. 50. Margar. Confel. verb. Festum. Rosel. verb. Feria, num. 2. D. Antonin. part. 2. tit. 9. cap. 7. §. ultim. Filliuc. tract. 27. num. 128. citatur malè à Pasqualigo decif. 292. num. 3. docet enim contrarium. Layman. lib. 4. tract. 7. cap. 2. num. 5. Barbo. lib. 1. Decretal. cap. Omnes dies de feriis, num. 5.

203
Licitum est.

Licitum est, Missa primùm audita. Quia sic per receptam consuetudinem est introductum, ob Reipublicæ commodum. Ità Manu. part. 1. sum. cap. 121. num. 2. Filliuc. citatur hisce quidem verbis: *Muliones, & asiones, qui bestiis onusti iter faciunt in die festo, & sæpè incipiunt, excusantur*: Sic enim bono publico mercatorum magis conducit. Pasqualig. *ibid*. num. 10. Trull. lib. 3. Decalog. cap. 1. dub. 8. num. 2. Diana part. 1. tract. 15. resol. 36. Machad. tom. 2. lib. 6. part. 8. tract. 6. docum. 4. num. 2. Leand. de præc. Eccles. tract. 1. d. 4. quæst. 5. 2.

204
Eiusdem sum
mentis.

Eiusdem mentis sum. Nam ferè eadem causa militat de inchoatione itineris, ac de ipsius continuatione: cum in vtrâque eadem defatigatio reperitur. Labor qui plerumque impenditur, materiam constituit paruitatem quæ veniale piaculum constituit, licet ab eo ex consuetudine recepta non liberarentur: maior autem labor ex accidenti non vitiat opus, quod licitè fuit inchoatum.

* *

PROBL. LI.

Licet, & non licet, imponere festis diebus onera perpetuo amenti, aut seruo infideli.

Non licet onera imponere perpetuo amenti, Quia imponens huiusmodi onus amenti, ti contra legem agit, cum cogat exerceri prohibita. Nec licitum est ea onera imponere seruo infideli. Quia dominus nequit præcipere seruo, vt exerceat hæc seruilia opera, licet ille ab his abstinere non obligetur: sicut nec possunt facere, vt à iumentis exerceantur. Vnde pariter de onere imposto perpetuo amenti, qui veluti iumentum, legi non subicitur, valet hæc ratio. Sic Moure p. 3. præc. 3. n. 16.

Licet vtrumque: Quia perpetuo amentes non sunt legum capaces: Ergo illas transgredi non possunt: neque imponens onus contra legem agit cum opera seruilia amentem huiusmodi exercere, prohibitum non sit. Eadem ratio in infideli militat. Ità Laym. l. 1. rr. 4. c. 10. n. 3. Paqualig. decif. 309. Diana p. 3. ar. 14. resol. 7. Leand. de præc. Eccles. l. 1. d. 4. q. 53.

Profectò opera seruilia diebus festis interduntur iis, qui modo humano, & viliter exequi possunt præceptum, non infantibus, ac videntur perpetuo amentibus, qui non sunt rationis capaces: nec item interduntur seruis infidelibus, qui Ecclesiæ legibus non tenentur. Vnde cum ij non obligentur, nec dominus onera imponens opus seruile exerceat, quod impediatur festi sanctificationem: non video vndenam possit esse prohibitum. Nec videtur circa perpetuo amentes Moure obiectio: licitum enim est cuique, vt die festo onera à brutis deportentur, si ea onera adiacere possint homines regentes ferè nullo opere seruili: secus si non possent iumenta sine magno hominis opere seruili, seruili operi deferuire. Quia tunc illicitum esset ea onera iumentis imponere ratione operis seruilis hominis imponentis. Monuerim tamen haud esse imponenda onera perpetuo amenti, si ad iram is concitetur, Blasphemias iacet, aut alios percutiat. Quia licet ipse non peccet, iumentis instat, talia opera quæ suapte natura deformitatem habent, principali libero agentis tribuuntur.

CAPVT VIII.

Circà actiones, quæ liberales cum sint, sunt tamen speciali iure in festo prohibita.

PROBL. LII.

Ex consuetudine saltem licita sunt, & non sunt licita Nundina publica (quæ assolentur semel aut bis in anno fieri in diebus festis.

Recolo, quinque esse actiones, quæ licet seruiles non sint, iure tamen speciali in die festo